

ESSAY

ACTUELE VRAAGSTUKKEN

VAN OORLOG EN VREDE

Sebastian Kügler

Vossendijk 95-6

6534 TH Nijmegen

Studentnummer: 9801278

Nijmegen, juni 2005

Opdracht:

De Europese Grondwet, die op 1 juni a.s. in een referendum ter instemming/afwijzing aan de Nederlandse burgers wordt voorgelegd, bevat een groot aantal bepalingen en afspraken op het terrein van een gemeenschappelijke veiligheids- en defensiebeleid van de Unie. Geef op basis van een kritische beschouwing over de vanuit een veiligheids- en defensiegezichtspunt belangrijkste passages uit de Grondwet aan in hoeverre de Grondwet instemming dan wel afwijzing verdient. Gebruik bij uw essayistische beschouwing zowel argumenten van voor- en tegenstanders. Let er wel op dat u zich tot de vrede & veiligheidsrelevante aspecten beperkt.

Het essay heeft een omvang van tussen de 1.500 en 2.000 woorden. Voor een onderbouwing en illustratie van de argumentatie kunt u gebruik maken van zelfgekozen literatuur. Wel dient u duidelijk aan te geven op welke literatuur en bronnen uw argumentatie en visie zijn gebaseerd.

Uitwerking

Inleiding

In Artikelen I-40 en I-41 in het eerste deel van de “*Het verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa*” wordt een gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid van de staten van de Europese Unie omschreven.

In dit hoofdstuk zal ik de hoekpunten van dit artikel omlijnen en een idee geven welke veranderingen centraal zullen staan in een “nieuwe” Europese Unie, gebaseerd op deze grondwet. Procedurele vraagstukken zal ik alleen behandelen indien deze nodig zijn voor het begrijpen van de inhoudelijke kant van de bepalingen.

Het Europese veiligheids- en defensiebeleid

Het veiligheids- en defensiebeleid inhoudelijk

De bepalingen met betrekking tot veiligheids- en defensiebeleid hebben als doel om een gemeenschappelijk optreden van de lidstaten van de Europese Unie gericht op wederzijdse (politieke) solidariteit te bevorderen, er wordt een convergent optreden van de lidstaten beoogd. Solidariteit houdt het verzet tegen terroristische dreiging en het verlenen van bijstand bij terroristische aanvallen in, maar ook bijstand in geval van natuur- en door mensen veroorzaakte rampen.

De door de lidstaten ter beschikking gestelde civiele en militaire middelen worden ingezet voor ontwapeningsacties, humanitaire missies, militaire bijstand, strijdkrachten met het oog op crisisbeheersing, conflictpreventie, vredesstichting en stabiliseringsacties na afloop van conflictsituaties. Dit houdt uitdrukkelijk ook de strijd tegen terrorisme in.¹

Militaire acties worden door de Grondwet ook buiten het grondgebied van de Europese Unie toegestaan.

Ook moeten militaire acties in overeenstemming met de NAVO plaatsvinden waar lidstaten aan diens bepalingen gebonden zijn.

De lidstaten verplichten zich tot het verbeteren van het militair vermogen. Hiervoor wordt een *Europees Defensieagentschap* in dienst gesteld, die het beleid verder invult op het gebied van het bepalen van de militaire behoeften, die harmonisatie van het veiligheids- en defensiebeleid moet bevorderen, die gemeenschappelijk programma's beheert. Ook wordt door dit agentschap onderzoek naar defensietechnologie ondersteund.

Militair ingegrepen wordt er door multinationale troepenmachten waaraan lidstaten op vrijwillige basis kunnen deelnemen.²

De procedurele kant van het veiligheids- en defensiebeleid

In principe is de Europese Raad leidend. De Raad dient het Europese Parlement te raadplegen en te informeren over zijn acties. Aangezien de meeste besluiten van de

1 De EU Grondwet - De lezersvriendelijke editie, pp. 174

2 Verdrag tot vaststelling van een Grondwet, Artikel 40,41,42, pp. 45

Europese Raad op het gebied van veiligheids- en defensiebeleid een unaniem besluit vereisen, heeft feitelijk elke EU staat een vetorecht als het om het inzetten van militaire middelen gaat. Voor Nederland betekent dit concreet dat militair ingrijpen door een troepenmacht van de Europese Unie door de Tweede Kamer kan worden tegengehouden.

De minister van Buitenlandse Zaken van de Europese Unie zet het beleid van de Unie in de veiligheidsraad van de Verenigde Naties uiteen.³

Opvattingen

De tekst van de Europese Grondwet laat op sommige plekken nogal ruimte voor vrije interpretatie. De oorzaak hierin mag liggen in het moeizame proces om tot een gezamenlijk verdrag te komen, maar ook in de sterke verschillen tussen de lidstaten van de Unie, zowel op politiek maar ook op cultureel gebied.⁴

Een twistpunt is de vraag of eigenhandig militair ingrijpen door deelstaten van de Europese Unie door het verdrag wordt uitgesloten. Hierop zal ik in dit paragraaf verder ingaan. Ook zijn de bepalingen betreffende de uitgaven voor defensie een wrijvingspunt voor veel partijen.

In deze paragraaf zal ik kort de opvattingen van enkele politieke partijen en betrokken instanties omlijnen. Het is geenszins alomvattend, maar geeft wel een idee welke onderwerpen aanleiding tot discussie geven.

Voorstanders

De VVD vindt vooral een gemeenschappelijke aanpak van internationale criminaliteit en terrorisme een pluspunt van de Europese Grondwet.⁵

Weinig verrassend is het standpunt van het Ministerie van Defensie met betrekking tot de Europese Grondwet. Zij prijst vooral de verbetering van de slagvaardigheid en een belangrijkere rol in internationale ontwikkelingen op het gebied van veiligheids- en defensiebeleid: *“zodoende draagt de Europese Grondwet bij aan de veiligheid van de Europese burger”*.⁶

Tegenstanders

GroenLinks stelt dat eigenhandig optreden door het verdrag niet kan worden uitgesloten, (wat door de VVD wel uitgesloten wordt).⁷ Algemeener vreest GroenLinks ook dat defensieuitgaven door bepalingen in de Europese Grondwet zullen stijgen.⁸

Grootste tegenstander van de Europese Grondwet is de Socialistische Partij (SP). Zij heeft onder meer problemen met de bepalingen die voorzien dat er een Europese strijdmacht moet komen en is uitdrukkelijk tegen het verhogen van uitgaven voor defensie. Ook wil zij zich verzetten tegen *“de ontwikkeling van de EU tot militair*

3 De EU Grondwet - De lezersvriendelijke editie, pp. 36

4 T. van den Hoogen, H. Menninga (2004), Het grondwettelijk verdrag van de Europese Unie: Een moeizaam geborteproces

5 http://www.nos.nl/nosjournaal/dossiers/europesegrondwet/faq_eu_partijen.html

6 http://www.mindef.nl/nieuws/media/20050414_eugrondwet.html

7 Interviews met Femke Halsema, Groen-Links en Hans van Baalen, VVD in het NOS journaal op vrijdag, 27-05-2005

8 GroenLinks is nota bene niet tegen de Grondwet, enkel heeft zij problemen met enkele bepalingen in het veiligheids- en defensiebeleid hierin.

bondgenootschap”.⁹

Er is ook een algemene “Nee-campagne”, die op heel Europa doelt. Op haar website vindt men de volgende uitspraak over het veiligheids- en defensiebeleid¹⁰:

The Constitution would give the new Union the power to “define and implement” a common foreign and security policy which would “cover all areas of foreign policy” and which Member States would be required to “actively and unreservedly support ... in a spirit of loyalty and mutual solidarity”. It would impose on Member States a new obligation to “comply with” the Union’s actions in foreign policy, in contrast to the existing treaty requirement to “support” these.

Eigen visie

In deze paragraaf zal ik mijn eigen mening over de relevante vraagstukken uit de Europese Grondwet weergeven. Ik zal niet alle punten uit voorgaande paragraaf oppakken, maar heb meer voor een impliciete manier om erop in te gaan gekozen. Dit omdat ten eerste de omvang van de paper beperkt moet blijven en ik ten tweede niet overall een duidelijke mening heb die met een van de partijen overeenkomt. Mijn visie is dan ook meer als aanvulling op bovenstaand paragraaf te zien in plaats van een afhandeling van de ter sprake gekomen onderwerpen.

Na het bestuderen van de tekst van het voorstel voor de Europese Grondwet denk ik niet dat Europa teveel macht zal krijgen. Sterker nog, ik ben voor een versterking van de macht van de Europese instanties. Ik ben ervan overtuigd dat veel vraagstukken, die op dit moment op nationaal niveau worden geregeld beter op Europees niveau kunnen worden afgehandeld.

Zeker het defensiebeleid heeft behoefte aan meer coördinatie binnen Europa. De situatie die door de Golfoorlog ontstond laat echter twijfels over of Europa wel klaar is voor een gemeenschappelijk beleid. Het is nogal afhankelijk van de regering van elk land of zij achter een militair ingrijpen staan of niet. Ik kan me voorstellen dat met de agressieve houding van de Verenigde Staten de afgelopen jaren de vraag of men bij de “Coalition of the willing” wil horen nog wel vaker zal rijzen. In hoe verre de Grondwet hiervoor een uitkomst biedt is mij onduidelijk. Puur naar wat ik heb gelezen neem ik aan dat in zo'n geval Europa gezamenlijk zou moeten deelnemen en dan ook alleen indien de VN veiligheidsraad en de NAVO ingrijpen toestaan. Hiermee begint het echter al; de VS lijken zich weinig aan te trekken van de VN veiligheidsraad. De bepalingen in de Grondwet zouden eigenlijk betekenen dat een eigenhandig optreden door alle staten veroordeeld zou moeten worden, althans dat is naar mijn interpretatie het idee achter de Grondwet. Ik betwijfel echter of dit wel de realiteit gaat worden. Veel staten, zoals Italië, Groot-Brittannië en Polen staan achter de VS, of zij deze houding zullen veranderen enkel op basis van de nieuwe Europese Grondwet valt nog te bezien. Ook spelen hier economische belangen een rol. Ik geloof echter dat het volk in deze landen het er niet mee eens is om de VS bij te staan in een oorlog die niet door de VN veiligheidsraad geoorloofd is. “Power to the people” strookt in dat geval wel met de grondwettelijke bepalingen. Mogelijk maakt een gemeenschappelijk optreden van de Europese staten een eigenhandig optreden van de VS ook niet makkelijker. Een sterke tegenhanger kan in de huidige wereldpolitieke situatie geen

⁹ http://www.sp.nl/opinies/Europese_Unie_wordt_door_Grondwet_ook_militair_bondgenootschap.html

¹⁰ <http://www.europeannocampaign.com/363.html>

kwaad.

Ik ben het - even als GroenLinks en SP - er ook niet ermee eens dat de uitgaven voor defensie verder moeten worden verhoogd. Ten eerste strookt dat niet met het beleid van de afgelopen 20 jaar, om juist minder wapens te produceren en de uitgaven voor defensie terug te draaien. Ten tweede denk ik dat door een betere samenwerking tussen de Europese landen een efficiëntere manier kan worden gevonden om in de militaire behoefte van Europa te voorzien. Het vervangen van de nationale legers door een Europees leger zou hier een doel moeten zijn. De Europese Grondwet zegt hier echter weinig over. De verplichting scheppen om meer geld voor defensie uit te geven heeft mijn ondersteuning niet. Het afbouwen van overhead van defensie zou de prioriteit moeten hebben. Grote delen van het leger zijn verouderd en spelen totaal niet in op huidige bedreigingen. Een hervorming van het defensiebeleid is naar mijn opvatting veel belangrijker dan een intentieverklaring dat men een bepaald bedrag wil uitgeven voor bewapening. Het verbeteren van het militair vermogen lijkt mij geen goede doelstelling, het efficiënter inzetten van de ter beschikking staande middelen wel.

Ik vind het - niet alleen op gebied van veiligheid en defensie - belangrijk dat het Europees Parlement meer macht krijgt. De laatste tijd had ik vaak de indruk dat de Europese Commissie zo'n beetje elk besluit kan nemen omdat de commissarissen niet gebonden zijn aan hun nationale parlementen en ook niet aan het Europees Parlement. Ik weet echter niet wat ik ervan moet denken dat de Raad bij veiligheidsvraagstukken het Europees Parlement "enkel" dient in te lichten en om advies dient te vragen, wat erop neerkomt dat de Raad niet is gebonden aan besluiten van het Parlement.

Conclusie

Door de Europese Grondwet zal op veiligheids- en defensiegebied binnen het Europese beleid veel veranderen. Een dergelijke aanpassing biedt uiteraard de kans om veel dingen beter te doen dan in de huidige situatie, maar er is wel consensus voor nodig. En juist daar lijkt het probleem te liggen. Het defensiebeleid is sterk afhankelijk van de regeringen van de lidstaten en nog sterker onderhevig aan de opvattingen van allerlei partijen. Daarnaast speelt het in internationale context een belangrijke rol. Het defensiebeleid en alle veronderstellingen waarop het gebaseerd is, zijn onderhevig aan de visie op de Europese Unie. Juist deze verandert door de komst van de Grondwet. Het wordt meer en meer een politieke bond en steeds minder een pure economische samenwerking. Ik durf niet te zeggen welke kant het op moet gaan, maar ik kan wel goed begrijpen dat dit vraagstukken zijn die niet triviaal zijn en waar het een Europa wat enerzijds al lang te kampen heeft met consensus op de laagste gemeenschappelijke noemer nog moeilijk mee gaat hebben.

Misschien blijkt ook dat Europa voor deze stap simpelweg nog niet ver genoeg is, dat nationale belangen nog een te grote rol spelen en dat de verschillen in de opvattingen hoe een Europees veiligheids- en defensiebeleid moet worden vormgegeven nog te groot zijn om politiek verder samen te gaan.

Bronnen

- x Conferentie van de vertegenwoordigers van de regeringen der lidstaten (2004), Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa, Brussel
- x Jens-Peter Bonde (2004), De Grondwet - De lezersvriendelijke editie, <http://www.euabc.com/>
- x Referendum Commissie (2005), Samenvatting Grondwet voor Europa, huis-aan-huis folder ter informatieverstrekking over het referendum
- x Interviews met Femke Halsema, Groen-Links en Hans van Baalen, VVD in het NOS journaal op vrijdag, 27-05-2005
- x T. van den Hoogen, H. Menninga (2004), Het grondwettelijk verdrag van de Europese Unie: Een moeizaam geborteproces, CICAM, "Jaarboek vrede en veiligheid 2004: Internationale veiligheidsvraagstukken in het Nederlands perspectief", Koninklijke Drukkerij G.J. Tieme, Nijmegen
- x <http://www.europeannocampaign.com/363.html>
- x http://www.sp.nl/opinies/Europese_Unie_wordt_door_Grondwet_ook_militair_bondgenootschap.html
- x http://www.nos.nl/nosjournaal/dossiers/europesegrondwet/faq_eu_partijen.html
- x http://www.mindef.nl/nieuws/media/20050414_eugrondwet.html
- x http://nl.wikipedia.org/wiki/Verdrag_tot_vaststelling_van_een_Grondwet_voor_Europa#Veiligheidsbeleid